

стандартов в сфері моніторингу отримання доходів, отриманих незаконним путем.

В статті характеризуються види фінансових операцій, підлягаючих моніторингу і приведена інформація о практиці застосування норм законодавства о фінансовому моніторингу.

Ключевые слова: моніторинг, фінансовий моніторинг, протидія отриманню доходів, отриманих кримінальним путем.

Petrovska I.I. Some issues of financial monitoring in Ukraine

The article characterizes types of financial transactions that have to be monitored and provides information on the practice of application of legislation on financial monitoring.

In Ukraine a financial transactions amount of which is equal to or greater than 150 000 UAH are subjects to financial monitoring (for entities conducting lotteries or hold and provide access to gambling in casinos, any other gambling, including electronic (virtual) casino - 30 000 UAH) or equals or exceeds the sum in foreign currency, precious metals and other assets equivalent to 150 000 UAH (for entities conducting lotteries or conducting and providing access to gambling in casinos, any other gambling, including electronic (virtual) casino - 30 000 UH).

A financial transaction is a object to financial monitoring if the subject of initial financial monitoring suspects based in particular on:

- Risk criteria defined by independently entities, taking into account risk criteria established by the central body of executive development and implementation of state policy in the field of prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime or financing of the terrorism;
- Establishing the results of the analysis of the facts of non financial (financial) transactions (operations) of the financial condition and / or content of the customer;
- Typological research in the field of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime or financing terrorism or financing of weapons of mass destruction, prepared and published by the specially authorized body.

Keywords: monitoring, financial monitoring, combating laundering of money, received by illegal way.

Полатайко І.В.

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОЇ
ІДЕОЛОГІЇ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇЇ ВТІЛЕННЯ
У ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ СУЧАСНОСТІ**

УДК 340.12

У сучасному суспільстві значна питома вага присвячена питанням співвідношення матеріальних та ідеологічних засад у всіх

сферах суспільного життя – у економічній (матеріальній), соціальної, політичній, духовній, правовій тощо. Звісно, що у економічній (матеріальній) сфері суспільного життя домінуючим компонентом у даному співвідношенні є матеріальні засади, оскільки тут має місце пріоритет виробничих відносин, які, у першу чергу, мають матеріальний характер та підпадають під категорії матеріальної оцінки. Якщо вести мову про духовну сферу суспільного життя, то тут слід констатувати домінування ідеологічних засад над матеріальними, оскільки у цій сфері переважаючими є духовні (моральні, релігійні та інші) цінності. Якщо аналізувати соціальну, політичну, правову сферу, то у їх основу покладено відносну гармонізацію, взаємодію і, навіть, певний паритет духовних і моральних цінностей.

Слід зауважити, що в усіх вищевказаних сферах суспільного життя значна роль відводилась дослідженню як матеріальних, так і ідеологічних засад. При цьому значна увага науковців, таких як В.Бабкін, М.Гуренко, В.Журавський, О.Зайчук, М.Костицький, А.Луцький, С.Максимов, Н.Оніщенко, В.Селіванов, В.Сіренко, О.Скакун, О.Скрипнюк, С.Сливка, В.Тацій, О.Тихомиров, Ю.Шемшученко та ін., зосереджувалась саме на ідеологічних засадах, оскільки вони, по-перше, є більш динамічними, ніж матеріальні, а по-друге – вони мають диференційований характер, тобто відрізняються за змістом у залежності від особистих, групових, національних та інших особливостей (від характеру індивідуальної, колективної чи національної свідомості). Саме ці особливості яскраво виражаються у правовій свідомості та на окремих її рівнях – як на рівні правової психології, так і на рівні правової ідеології.

Доцільно, на наш погляд, звернути увагу на те, що саме правова ідеологія концентрує основну увагу на ідеологічних цінностях права в цілому, окремих правових систем та правових сімей, а отже – дає можливість встановити спільні і відмінні риси, притаманні різним правовим системам сучасності, виявити можливі ризики щодо конфлікту правових цінностей та встановити спільні правові цінності, здатні сприяти конвергенції різних правових систем та правових сімей минулого і сучасності.

Враховуючи зазначене, слід акцентувати увагу на різних рівнях та напрямках наукових досліджень проблем правової ідеології, на кожному з яких здійснювалось дослідження правової ідеології та особливості її втілення у правових системах. Якщо вести мову про рівні наукових досліджень з даної проблематики, то тут, на наш погляд, можна виділити наступні:

1) *філософсько-світоглядний рівень та загально-правовий рівень*, на якому відображено філософські, філософсько-правові та загальнотеоретичні підходи до розуміння правової ідеології та особливостях її втілення у правових системах та правових сім'ях;

2) *спеціально-юридичний рівень* дослідження особливостей формування, розвитку та функціонування правової ідеології у рамках конкретних правових систем та правових сімей.

Однак метою даної наукової статті виступатимуть основні наукові підходи до особливостей втілення правової ідеології у правових системах, які сформовані на філософсько-світоглядному та загально-правовому рівнях.

Якщо вести мову про *філософсько-світоглядний та загально-правовий рівень* дослідження особливостей втілення правової ідеології у правових системах та правових сім'ях, то тут можна виділити цілий комплекс напрямів, у рамках яких здійснювалось дослідження даної проблематики. Одним з таких напрямів є *лібералістичний напрям*, який, на думку І. А. Павленка, являє собою систему ідей та ідеалів, політичних та економічних програм, які ставили собі за завдання ліквідацію державних інститутів примусу і проголошення народу єдиним сувереном влади і носієм свободи [1, с. 3]. Основними представниками даного напрямку стали У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміт. Вони відстоювали такі цінності правової ідеології у правових системах та у політичній діяльності, як ідеї рівності всіх перед законом, поділ влади, представницьке правління, конституційність та конституціоналізм тощо. У матеріальній сфері для державно-правових систем вони відстоювали необхідність економічної свободи всіх громадян, забезпечення можливостей цього, стимулювання індивідуального підприємництва, приватної власності, товарно-грошових відносин [2, с. 423]. Основними характерними рисами формування та функціонуван-

ня правової системи та інших систем суспільства з позицій лібералізму виступають:

- а) активне суб'єктивне втручання в суспільні процеси;
- б) свобода політико-правової діяльності;
- в) формування новітніх державно-правових і політичних тенденцій;
- г) пропагування пріоритету індивідуального над колективним у державно-правових процесах та у політичній системі;
- г) пропагування у суспільно-політичній та правовій ідеології, а також подальше юридичне закріплення засад юридичної рівності;

д) формування ідеолого-правових засад, які пропагують перенесення відповідальності за соціальні процеси з держави на громадянське суспільство. Тобто у співвідношенні між громадянським суспільством і державою пріоритет надається саме громадянському суспільству;

е) в основу правової ідеології кладуться такі правові цінності, як права і свободи людини і громадянина, а також створення належних умов для розвитку людини і громадянина.

Окремо на основі лібералізму сформувався неолібералізм, який в основу правової системи ставить необхідність часткового державного регулювання економіки та соціальних процесів.

Консервативістський напрям, на відміну від лібералізму, робив основний акцент на збереженні усталених, традиційних засад правової системи та традиційних цінностей у правовій ідеології. Зокрема, О. Голобуцький [3, с. 26] та О. Ситник [4, с. 31] вважають, що консерватизм виник як реакція на лібералізм наприкінці XVIII ст. Представниками даного наукового напрямку виступали представники французької науки Л. де Бональд та Ж. де Местр, а також англійські науковці У. Вордсворт та С. Т. Колрідж. При цьому, на думку мислителів, ідеологічні засади правової системи мали б передбачати: в економічній сфері – активне проникнення держави в економіку у формі протекціонізму, створення державного сектору в економіці, регулювання обсягів виробництва та цін (частково) і т. д.; у соціальній сфері – активна соціальна політика, підвищена опіка стосовно громадян, запобігання соціаль-

ним конфліктам [5, с. 24; 6, с. 228]. Особливостями формування та функціонування правової системи та інших систем суспільства за консервативістським підходом виступають:

а) сформовані і усталені державно-правові традиції як основа функціонування та розвитку правової системи;

б) збереження у соціальній та правовій системі соціальної ієрархії та усталеної традиційної елітарності;

в) протидія радикальним чи кардинальним державно-правовим перетворенням;

г) втілення у правовій ідеології правової системи ідей домінування суспільного, колективного начала над індивідуальним;

г) правовою системою через правову ідеологію у суспільне та державне буття втілюється та пропагується нерівність людей за фізичними, розумовими, духовними та іншими особливостями;

д) формування ідеолого-правових засад, які пропагують перенесення відповідальності за соціальні процеси на державу (особливо – у сфері соціального захисту населення). Отже, у співвідношенні держави та громадянського суспільства домінуюча роль надається державі;

е) в основу розвитку держави та правової системи ставиться не пріоритет прав особи та її розвитку, а традиційні цінності домінуючої ролі держави, цінності суспільних (групових, сімейних, релігійних) засад, а не індивідуальних.

На основі консерватизму виник так званий неоконсерватизм, який виступає за обмеження втручання держави в соціально-економічну галузь, на відміну від традиційного консерватизму, що був за суцільне втручання держави в усі сфери життя суспільства;

Свою специфіку у розумінні розбудови правової системи та ролі у цьому правової ідеології мав *соціалістичний напрям*, який в основу функціонування держави та її правової системи клав ідею створення суспільного ладу на засадах соціальної рівності, колективізму та спільності інтересів [7, с. 481]. Характерними цінностями правової системи, згідно соціалістичного напрямку, виступають соціальний інтерес, суспільний характер праці, суспільна (державна чи колективна) власність на засоби виробництва (знаряддя праці та умови праці). Вони кладуться в основу політичної та правової ідеології.

На думку Х. Урта де Сото [7, с. 482] та П. Б. Струве [8, с. 237], які досліджували основні засади соціалізму, соціалістична правова ідеологія, яка мала втілитись у соціалістичній правовій системі, була однією з найдавніших, оскільки вона виникла у зв'язку з появою соціальної нерівності, що породжується самим суспільним устроєм. Дослідники пояснюють це тим, що, разом зі становленням певного суспільного ладу, виникає також певна частка незадоволених таким суспільством осіб – непокірних громадян, які прагнуть доступу до тих самих соціальних благ, що й політична або економічна еліта.

Аналізуючи соціалістичний напрям щодо розуміння правової системи та правової ідеології, слід зауважити, що у його рамках розвинулись дві основні концепції:

а) *утопічний соціалізм* – обґрунтована Т. Мором у XVI ст. та Т. Кампанеллою у XVII ст. концепція про спільне виробництво, спільність майна та обов'язковий характер праці задля вирішення всіх соціальних проблем. Незважаючи на домінування загально соціального над індивідуальним началом, одним із постулатів цього напрямку мав стати всебічний та гармонійний розвиток особистості (індивідуального, особистого начала) [8, с. 237 – 238]. Даний напрям розвивав та обґрунтовував ідеї розвитку науки, просвітництва, тобто мирного шляху запровадження справедливості та рівності;

б) *революційний соціалізм* – пропагував радикальні ідеї зміни недосконалої, на думку мислителів, правової системи. При цьому основним засобом досягнення таких змін мали стати насильницькі засоби: у політико-правовій сфері – революція як єдина можливість переходу до суспільства нового соціалістичного типу; в економічній сфері – експропріація (примусове вилучення) чужої власності з метою її подальшого одержавлення.

Незважаючи на те, що утопічний соціалізм пропагував реформування правової системи та втілення у правовій ідеології засад розвитку науки, просвітництва, тобто досягнення мети мирним шляхом, а революційний соціалізм – за допомогою насильницького способу зміни державно-правової системи, у частині кінцевих наслідків ці напрями були тотожні між собою. Зокрема, спіль-

ними рисами щодо розуміння шляхів розвитку правової системи та прогнозованого ними досягнення кінцевих результатів стали:

а) у *політико-правовій сфері* – управління має відбуватися демократичним способом в інтересах всього суспільства, а не в інтересах окремих класів, верств, груп; суспільство має спиратися на самоврядування, а держава – виступати суто регуляторним механізмом управління суспільством та виробництвом;

б) в *економічній сфері* – засоби виробництва належать всій громаді; приватна власність є основою соціальної нерівності та має бути замінена на громадську; всі створені матеріальні блага мають розподілятися на всіх членів громади; праця є обов'язковою для всіх та здійснюється в інтересах всього суспільства;

в) у *соціальній сфері* – кожна людина має стільки благ, скільки заробила своєю працею, віддаючи на неї всі свої здібності; взаємодія в суспільстві передбачає широке використання принципів колективізму – спільності інтересів, взаємодопомоги, злагоди, солідарності; соціалістичне суспільство піклується про всіх своїх членів, включаючи осіб, незахищених або нездатних до праці.

Певною специфікою також характеризується *позитивістський напрям*, який у своїй основі передбачає систему писаного права, зводячи при цьому правову систему лише до системи правових норм. Що ж до правової ідеології, то в основі позитивізму лежить формально-догматична правова ідеологія та загальні ідеологічно-правові принципи [9, с. 116; 10, с. 423]. Слід зауважити, що одним із основоположників такого підходу став представник англійської аналітичної юриспруденції у XIX ст. До числа інших представників європейської правничої науки у цій сфері наприкінці 60-х рр. XIX ст. також М. Н. Капустін та Н. К. Ренненкампф. Представниками позитивістського напрямку у вивченні проблем втілення правової ідеології у правових системах стали Є. В. Васьковський, Д. Д. Грімм, Н. І. Палієнко, С. В. Пахман, А. Різв'яний, Г. Ф. Шершеневич та ін.

Суть основних підходів до розуміння форм втілення правової ідеології у різних правових системах сучасності, згідно позитивізму, зводиться до можливості використовувати їх у прямій практичній взаємодії осіб із реальною дійсністю, тобто розглядати ре-

зультати втілення правової ідеології у правових системах через оцінку якості її наслідків [10, с. 423 – 424; 11, с. 87; 12, р. 214].

Разом з тим, і у рамках позитивізму можна виокремити окремі напрями, у рамках яких розглядаються особливості втілення правової ідеології у різних правових системах, зокрема:

а) *класичний позитивізм*, за яким форми втілення правової ідеології і правових системах слід оцінювати за результатами спостереження (О. Конт, Г. Спенсер) чи на основі здобутого емпіричного досвіду (Р. Авенаріус, Е. Мах);

б) *неопозитивізм*, який у питаннях форм та ефективності втілення правової ідеології у правових системах опирається на знання, підтвержене спостереженням;

в) *постпозитивізм*, який формує знання про форми та ефективність втілення правової ідеології і правових системах, базується на синтезі позицій класичного позитивізму та неопозитивізму, тобто з урахуванням спостереження, емпіричного досвіду та отриманого на їх основі нового знання [13, с. 6; 14, с. 151].

Практично протилежним до позитивізму у питаннях впливу правової ідеології на формування правової системи є природно-правовий напрям. Ідеологами даного напрямку виступали як представники філософії (Г. Гегель, І. Кант, Ш. Монтеск'є), так і представники європейської та вітчизняної науки у галузі суспільствознавства в цілому та юриспруденції зокрема (Б. А. Кістяківський, М. М. Ковалевський, П. І. Новгородцев, Є. Н. Трубецької, В. В. Сніжко, В. С. Соловйов тощо).

Слід зазначити, що методологічною базою для розвитку природно-правового підходу до обґрунтування особливостей та форм втілення правової ідеології у правових системах стали ідеї представників французького просвітництва, класична німецька філософія, релігійно-етична філософія, а також ідеї неокантіанства та неогегеліанства [15, с. 304; 16, с. 14].

На думку А. І. Луцького, з точки зору правової ідеології, гаслом природничо-правової моделі може виступати така теза: «не суспільство повинно пристосовуватися до держави, а держава – до суспільства та потреб його членів» [17, с. 154–155]. Тобто з даної тези випливає, що у співвідношенні громадянського су-

спільства і держави пріоритетна роль належить громадянському суспільству, що на психологічному рівні має втілюватись у правовій ідеології, а через неї – опосередковано закріплюватись у правовій системі держави.

В. В. Сніжко [18, с. 484] та І. В. Толстов [19, с. 107] з питань пріоритетності громадянського суспільства над державою та втілення даного принципу у правовій ідеології та правовій системі зазначили, що за допомогою орієнтування саме на таку модель відбувається позитивна правова динаміка функціонування суспільства, досягається постійне та стабільне відтворення в соціальних стосунках правових цінностей, що забезпечує умови та механізми функціонування певної держави (наприклад, збереження та утвердження системи загального права та меж культурних особливостей у суспільстві).

Вивчення особливостей втілення засад правової ідеології у правовій системі здійснювалось у двох аспектах, зокрема:

1) онтологічний аспект – передбачає фактичне втілення домінуючих демократичних засад правової ідеології (у першу чергу – засад забезпечення рівності прав і свобод) у правову систему;

2) аксіологічний аспект – передбачає втілення через правову ідеологію у правову систему основоположних правових цінностей громадянського суспільства і держави [20, с. 87; 21, с. 144].

Враховуючи особливості природно-правового підходу до розуміння особливостей втілення правової ідеології у правову систему, слід зазначити, що саме природно-правова концепція знайшла своє юридичне вираження на міжнародно-правовому рівні у основоположних міжнародних нормативно-правових актах та через механізми ратифікації в окремих країнах продовжує проникати у національні правові системи та цілі правові сім'ї.

Таким чином, основні особливості втілення правової ідеології у правових системах сучасності найбільше відображені у концепціях лібералізму, консервативізму, соціалізму, а також у концепціях природного та позитивного права. На наш погляд, втілення засад правової ідеології у правових системах сучасності найбільше можна пояснити через концепцію природного права.

1. Павленко І. А. *Історико-філософська реконструкція лібералізму Дж. Ролзом: параметри розуміння справедливості: автореф. дис. ... канд. філос. наук / І. А. Павленко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 16 с.*
2. Сол Д. Р. *Ублюдки Вольтера. Диктатура розуму на Западі / Д. Р. Сол. – М.: АСТ, 2007. – 895 с.*
3. Голобуцький О. *Консерватизм – ідеологія порядку, стабільності і добробуту / О. Голобуцький, В. Кулик. – К., 1995. – 43 с.*
4. Ситник О. І. *Консерватизм: генеза ідей / О. І. Ситник. – Луцьк: Надстир'я, 2000. – 62 с.*
5. Журов М. С. *Афіліація та влада як соціально-психологічний феномен в організації спільних відносин: автореф. дис... канд. психол. наук / М. С. Журов. – Х., 2001. – 20 с.*
6. Кожев А. *Поняття влади / А. Кожев. – М.: Праксис, 2006. – 192 с.*
7. Уэрта де Сото Х. *Соціалізм, економічний розрахунок і підприємницька функція / Х. Уэрта де Сото. – М.: Соціум, 2008. – 488 с.*
8. Струве П. Б. *Patriotica. Політика, культура, релігія, соціалізм / П. Б. Струве. – М.: Республіка, 1997. – 527 с.*
9. Ковальчук В. Б. *Легітимність державної влади в правовій теорії та державно-правовій практиці / В. Б. Ковальчук – К.: Логос, 2011. – 389 с.*
10. Спенсер Г. *Соціальна статика: изложение соціальних законів, обумовлюючих щастя людства / Г. Спенсер. – К.: Гамма-принт, 2013. – 496 с.*
11. Трасі (де) А.–Л.–К. Д. *Основи ідеології. Ідеологія в собственому сенсі: пер. з фр. / А.–Л.–К. Д. де Трасі. – М.: Альма Матер: Академ. проект, 2013. – 336 с.*
12. *Legal Positivism / ed. by M. Jori. – N.Y.: New York University Press, 1992. – 481 p.*
13. Сіома М. О. *Проблема природи права у філософії Джеремі Бентама: автореф. дис. ... канд. філософ. наук / М. О. Сіома; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. – К., 2013. – 16 с.*
14. Черныш А. М. *Истоки политической науки / А. М. Черныш. – Одеса: Одес. нац. мор. ун-т., 2011. – 242 с.*
15. Гарасимів Т. З. *Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір / Т. З. Гарасимів. – Л.: Львівський державний університет ім. Івана Франка, 2012. – 420 с.*
16. Прокопов Д. Є. *Теорія природного права у юридичній думці Російської імперії (середина XIX – початок XX ст.): автореф. дис. ... канд.*

- юрид. наук: 12.00.01 / Д. Є. Прокопов ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х., 2012. – 37 с.
17. Луцький А. І. *Правова ідеологія в українському державотворенні: теорія і практика: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Андрій Іванович Луцький; Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».* – К., 2015. – 417 с.
18. Сніжко В. В. *Українознавство: природна психо-філософська концепція / В. В. Сніжко – К., 2010. – 526 с.*
19. Толстов І. В. *Антитетика позитивного та природного права в сфері легітимації політики: дис. ... канд. філос. наук / І. В. Толстов. – Х., 2010. – 185 с.*
20. Ланде Д. В. *Основи інформаційного і соціально-правового моделювання / Д. В. Ланде, В. М. Фурашев. – К.: Києво-Могилянська академія, 2012. – 143 с.*
21. Миронов А. В. *Философия социо(техно)-природной системы / А. В. Миронов. – М.: МАКС Пресс, 2013. – 190 с.*

Полатайко І.В. Основні напрями наукових досліджень проблем правової ідеології та особливостей її втілення у правових системах сучасності

У статті висвітлено основні напрями наукових досліджень, які присвячені питанням втілення правової ідеології у сучасних правових системах. Автор статті виділяє два основні рівні досліджень даної проблематики: 1) філософсько-світоглядний та загально-правовий рівень, на якому відображено філософські, філософсько-правові та загальнотеоретичні підходи до розуміння правової ідеології та особливостях її втілення у правових системах та правових сім'ях; 2) спеціально-юридичний рівень дослідження особливостей формування, розвитку та функціонування правової ідеології у рамках конкретних правових систем та правових сімей. Проте увага автора зосереджена на філософсько-світоглядному та загально-правовому рівнях. За результатами дослідження зроблено висновки про те, що основні особливості втілення правової ідеології у правових системах сучасності найбільше відображені у концепціях лібералізму, консервативізму, соціалізму, а також у концепціях природного та позитивного права. При цьому, як зазначає автор, втілення засад правової ідеології у правових системах сучасності найбільше можна пояснити через концепцію природного права.

Ключові слова: ідеологія, суспільна ідеологія, правова ідеологія, поняття правової ідеології, ознаки правової ідеології, правові системи сучасності.

Полатайко І. В. Основные направления научных исследований проблем правовой идеологии и особенностей ее воплощения в правовых системах современности

В статье отражены основные направления научных исследований, посвященных вопросам реализации правовой идеологии в современных правовых системах. Автор статьи выделяет два основных уровня исследований данной проблематики: 1) философско-мировоззренческий и общеправовой уровень, на

котором отражены философские, философско-правовые и общетеоретические подходы к пониманию правовой идеологии и особенностях ее воплощения в правовых системах и правовых семьях; 2) специально-юридический уровень исследования особенностей формирования, развития и функционирования правовой идеологии в рамках конкретных правовых систем и правовых семей. Однако внимание автора сосредоточено на философско-мировоззренческом и общеправовом уровнях. По результатам исследования сделан вывод о том, что основные особенности воплощения правовой идеологии в правовых системах современности больше отражены в концепциях либерализма, консервативизма, социализма, а также в концепциях естественного и позитивного права. При этом, как отмечает автор, воплощение принципов правовой идеологии в правовых системах современности больше можно объяснить через концепцию естественного права.

Ключевые слова: идеология, общественная идеология, правовая идеология, понятие правовой идеологии, признаки правовой идеологии, правовые системы современности.

Polatayko I. V. Main research issues of legal ideology and legal features of its realization in modern legal systems

In modern society, a significant share devoted to the ratio of material and ideological foundations in all spheres of public life – economic (material), social, political, spiritual, legal, etc. Of course, in the economic (material) field dominant component is the material basis. This is a priority of industrial relations, which in the first place, are material in nature and fall into the category of material evaluation. If we talk about the spiritual sphere of public life, it is necessary to state the dominance of the ideological foundations of the material, since in this sphere are predominant spiritual (moral, religious and other) values. If we analyze the social, political, legal sphere, that they are based on the relative harmonization, cooperation and even a certain parity of spiritual and moral values. Having said that, you should pay attention to the fact that it is legal ideology concentrates mainly on the ideological values of law as a whole, separate legal systems and legal families, which means – makes it possible to establish a common and distinctive traits of the different legal systems of our time. It also helps to identify possible risks of conflict of values and establish common legal values that can contribute to the convergence of different legal systems and legal families, past and present.

The study concluded that the main features of the embodiment of the legal ideology in the legal systems of modern liberalism longer reflected in the concepts of conservatism, socialism, as well as the concepts of natural and positive law.

However, as the author notes, the embodiment of the principles of legal ideology in the modern legal systems of more, than can be explained by the concept of natural law. Given the characteristics of natural and legal approach to the understanding of the features of the implementation of legal ideology in the legal system, it should be noted that it is natural law concept found its legal expression in the international legal level in the main international legal acts and through the ratification of the arrangements in some countries continues to penetrate in national legal systems.

Keywords: ideology, social ideology, legal ideology, the concept of legal ideology, legal ideology signs, modern legal system.

Присташ Л.Т.

АПАРАТ УПРАВЛІННЯ ТА СУДІВНИЦТВО ЗА ГЕТЬМАНУВАННЯ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

УДК 342 «19»

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем, яка постала в Україні, є здійснення судово-правової реформи, яка забезпечила б переосмислення судового устрою, правового статусу судді, вдосконалення законодавчих засад організації і діяльності органів судової влади, забезпечення її незалежності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над даною темою працювали вітчизняні та зарубіжні вчені минулого та сучасності, зокрема такі історики-правники як І. Й. Бойко, М. С. Грушевський, М. М. Кобилецький, В. С. Кульчицький, С. С. Сливка, Б. Й. Тищик, С. М. Мартянова та ін.

Метою даної статті є виявлення генези правового статусу суддів Війська Запорозького козацько-гетьманської доби крізь призму діяльності військових суддів.

Виклад основного матеріалу. Українська національна революція 1648 р. розпочала процес розвитку та зміцнення централістських начал у традиційному укладі влади Запорозької Січі. Виникла потреба у спрощенні структури адміністрування, звільнення його від традиційних умовностей та обмежень. Ця специфіка українського козацького державотворення характеризує загалом політичну систему та інституційну модель українського козацького державного утворення [4, с.282-324].

Важливу роль у структурі політичної влади Війська Запорозького відігравали генеральні старшини. На ієрархічних сходах старшинських урядів найближче до гетьмана стояв генеральний обозний, за ним - генеральний писар, потім - генеральний судя (як правило, було двоє генеральних суддів, хоч нерідко документи фіксували прізвище лише одного урядовця, що дозволяє гіпоте-